

УДК 336.221.22

*О. А. Швагер, асистент кафедри цивільно-правових дисциплін та банківського права
ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”*

ДО ПИТАННЯ МЕХАНІЗМУ ВКЛЮЧЕННЯ ПОДАТКУ НА ПАСИВНІ ДОХОДИ ДО СКЛАДУ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Стаття присвячена дослідженню питання механізму включення податку на пасивні доходи до складу доходів державного бюджету. У статті визначено структуру та функцію даного виду податку, механізм його утримання та справляння.

Ключові слова: податок, об'єкт оподаткування, база оподаткування, ставка податку, порядок обчислення податку, пасивний дохід, процент за депозитом.

Постановка проблеми. Необхідність дослідження проблем доходів Державного бюджету України обумовлена насамперед тим, що в країні відбувається постійний економічний та соціальний розвиток, який потребує постійних фінансових вливань, що формуються саме за рахунок доходної частини бюджету. Збільшення асигнувань з державного бюджету сприяє поживленню фінансових та інвестиційних процесів в економіці і, тим самим, росту валового продукту та покращенню соціального становища населення. Наведене вище свідчить про актуальність досліджуваної теми.

Метою даної статті є аналіз механізму формування доходів Державного бюджету в частині податкових надходжень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню запровадження податку на пасивні доходи в Україні, а також механізму його включення до податкових надходжень Державного бюджету України, в юридичній літературі приділено недостатньо уваги. На законодавчому рівні постійно відбувається дискусія стосовно строків його запровадження, однак єдиної точки зору на даний час немає.

Виклад основного матеріалу. Бюджетний кодекс України визначає доходи бюджету як податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ) [ст. 1, 1].

Доходи Державного бюджету служать фінансовою базою виконання державою її функцій та забезпечення її стабільності.

Законодавством передбачена наступна класифікація доходів державного бюджету за розділами:

1) податкові надходження; 2) неподаткові надходження; 3) доходи від операцій з капіталом; 4) трансферти.

Країни з ринковою економікою доходи своїх бюджетів формують, в основному, за рахунок податків. У доходах центральних бюджетів розвинутих країн вони досягають 80–90 %, а в США – більше 95 % [2, с. 125–128].

Податкові надходження – це доходи від сплати відповідними суб'єктами обов'язкових платежів. До податкових надходжень належать прямі і непрямі податки, збори та обов'язкові платежі. Зокрема, податкові надходження включають податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості активів, платежі за використання природних ресурсів, акцизи, податок на додану вартість, ввізне мито, плату за ліцензії та ін.

На даний час, враховуючи економічну ситуацію в державі та досвід інших країн у питанні включення певних видів податків до складу доходів державного бюджету, слід зазначити, що одним із найкращих способів залучення додаткових коштів є запровадження податку на так званий “пасивний дохід”.

В українському законодавстві поняття пасивного доходу використовується, але не прямо, а через визначення “роялті”, “дивіденди”, “дохід за депозитними договорами (відсоток)”. Слід звернути увагу, що питання визначення поняття “пасивні доходи” недостатньо досліджене у вітчизняній літературі.

Н. Шапошнікова у своїй роботі запропонувала наступне визначення: “Пасивний дохід – це дохід від інвестиційної, або іншої діяльності, для здійснення якої особиста присутність одержувача цього доходу є не обов'язковою, і який періодично (неодноразово) виплачується одержувачу цього доходу” [3, с. 28]. Законодавчого закріплення таке визначення не знайшло.

© О. А. Швагер, 2012

Нами пропонується наступне визначення: пасивний дохід – це дохід, який не потребує особистої участі одержувача і не потребує щоденної діяльності, включає доходи у вигляді процентів, дивідендів, роялті та будь-яких інших пасивних (інвестиційних) доходів, сплачених резидентами України.

Законодавець визначив механізм оподаткування окремих категорій пасивних доходів. Особливу увагу хотілося б приділити справлянню податку з отриманих особою дивідендів (п. 5 ст. 170 Податкового кодексу України) та оподаткуванню процентів.

Дивіденди, нараховані платнику податку емітентом корпоративних прав – резидентом, що є юридичною особою, оподатковуються за ставкою, визначеною у пункті 167.2 статті 167 Податкового Кодексу України, крім дивідендів на користь фізичних осіб (у тому числі нерезидентів) за акціями або іншими корпоративними правами, які мають статус привілейованих або інший статус, що передбачає виплату фіксованого розміру дивідендів чи суми, яка є більшою за суму виплат, розраховану на будь-яку іншу акцію (корпоративне право), емітовану таким платником податку, які згідно із підпунктом 153.3.7 пункту 153.3 статті 153 розділу III Податкового Кодексу прирівнюються з метою оподаткування до виплати заробітної плати з відповідним оподаткуванням. Такі доходи остаточно оподатковуються під час їх виплати за їх рахунок.

Оподаткування процентів як окремої категорії пасивного доходу регулюється положеннями п. 4 статті 170 Податкового кодексу.

Доходи, одержувані фізичною особою як процент на депозит (вклад) у небанківську фінансову установу, відповідно до Кодексу (крім страховиків), обкладаються податком на доходи фізичних осіб за ставкою 5 % бази оподаткування (п. 167.2 Кодексу). Згідно з розділом XIX Кодексу підпункти 170.4.1 – 170.4.2 п. 170.4 ст. 170 Кодексу в частині оподаткування процентів набирають чинності з 1 січня 2015 року.

Оподаткування процентів за банківськими вкладами існує в багатьох країнах, зокрема в Європейському Союзі. Так, з 1 липня 2005 року почала діяти Директива Ради ЄС “Про оподаткування доходу із заощаджень у формі виплати процентів”, згідно з якою у випадку відмови ідентифікації отримувача – фізичної особи процентного доходу, передбачалося утримання податку у джерела за ставкою 15 % (20 % – з 1 липня 2008 р. та 35 % – з 1 липня 2011 р.). Механізм Директиви поширюється на 27 країн – членів ЄС, а також на

певні юрисдикції: Швейцарію, Ліхтенштейн, Монако, Андорру, Віргінські острови [4].

Також можна проаналізувати механізм оподаткування пасивних доходів в Російській Федерації.

Виходячи зі статті 224 пункту 2 Податкового кодексу Російської Федерації, оподаткування процентів за депозитами встановлено у розмірі 35 %. Відсотки за депозитами (податок на прибуток) охоплюють такі доходи з депозиту:

1) за депозитами в рублях – ті доходи, за якими ставка у процентах більша за ставку рефінансування. Наприклад, коли ставка за депозитом – 11 %, а ставка рефінансування – 9,25 %;

2) за депозитами у валюті – у випадку перевищення ставки валютного депозиту 9 % річних. Податки нараховуються на доходи, розмір яких перевищує вказані законом норми. Агентом податкової в нарахуванні, утриманні та перерахуванні до державного бюджету податків на дохід фізичних осіб за даними депозитами виступає сам банк.

Розрахунок бази податків для утримання податку за процентними доходами здійснюється окремо для кожного вкладу і вираховується податковим агентом окремо до кожної нарахованої суми [5].

У міжнародній практиці використовуються три процедури оподаткування процентних доходів населення:

1. У більшості європейських країн податок утримується при виплаті процентів. Платник податку “не бачить” утримуваних коштів – тобто фактично зменшується ставка за депозитом. Ця процедура збору подібного податку найпростіша.

2. У Швеції, Данії та Нідерландах процентні доходи включаються платником податку в щорічну податкову декларацію і обкладаються податком з діючою шкалою оподаткування доходів.

3. У Німеччині, Франції та Іспанії використовується система попередньої оплати для отримання податку на доходи [6].

Звичайно, слід зазначити, що для України найприйнятніша перша процедура утримання даного виду податку в умовах сучасної економіки.

Так, Верховна Рада України неодноразово розглядала питання щодо зміни строку впровадження податку на пасивні доходи. Зокрема, народний депутат України Василь Горбаль зазначав наступне: “Податок на дивіденди – найпрозоріший податок, оскільки потрібно буде лише взяти інформацію у Національного банку України. А також цей податок легко буде адмініструвати, оскільки відповідальність покласти-

меться на банки” [7]. В той же час він вказав на ряд ризиків, з якими може зіткнутися українська банківська система і які треба врахувати при його запровадженні: “Свого часу ми зняли це з голосування з огляду на те, що це була криза чи період напередодні кризи, для того, щоб не було відтоку депозитів в українських банках. Впровадження цієї норми потребує злагоджених дій всієї української банківської системи, щоб людям усе чітко пояснили. Наприклад, один із комерційних банків пропонує депозит на рівні 20 %. У випадку податку у розмірі 5 % це є фактично скорочення пасивного доходу до 19 %” [7].

Другим ризиком, за словами В. Горбала, є те, що в когось може виникнути питання, що, адмініструючи цей податок, у податкових органах можуть з’явитись питання до джерела депозиту. “І тут також потрібне правильне адміністрування вітчизняної банківської системи, щоб не відлякувати людей від українських банків. Я думаю, що

при правильній роз’яснювальній роботі це дасть результат”, – підсумував народний депутат [7].

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене та враховуючи досвід інших країн, а також наведені думки науковців і законотворців, слід зазначити наступне. На даному етапі розвитку української держави необхідні додаткові надходження до державного бюджету, і з огляду на простий спосіб адміністрування податку на пасивні доходи, його потрібно включити якнайшвидше до доходної частини бюджету. Щодо механізму його утримання та стягнення, то необхідно чітко передбачити всі елементи податку: об’єкт оподаткування, суб’єкт сплати, ставка податку та інші, а найважливіше – спосіб його утримання – буде він перераховуватись самим отримувачем доходу чи особою-посередником (наприклад, банком), що, на нашу думку, було б найбільш оптимальним варіантом.

Список літератури

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – № 50–51, ст. 572. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Фінанси [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни. – 2-ге вид., перероб. і доп. / О. Р. Романенко, С. Я. Огородник, М. С. Зязюн, А. А. Славкова. – К. : КНЕУ, 2003. – 387 с. – Режим доступу : http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/books/_book-75.htm.
3. Шапошнікова Н. Визначення категорії пасивного доходу у податковому праві [Електронний ресурс] : наукові записки інституту законодавства Верховної Ради України. Випуск 2/2010. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzizvru/2010_2/p2_8.html.
4. С 2013 года в Украине будет введено налогообложение текущих или депозитных банковских счетов физических лиц [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://banker.ua/bank_news/banks/2010/06/22/1180440712/.
5. Налогообложение процентов по депозиту: НДС, налог на прибыль, правила уплаты [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.majormoney.ru/deposit/depozit/nalogooblozhenie-depozit>.
6. Налогообложение процентных доходов физических лиц: чего ждать? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://stol.kiev.ua/news/97-nalogooblozhenie-procentnykh-dokhodov.html>.
7. У ПР виступають за введення податку на депозити [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrinform.ua/ukr/news/u_pr_vistupayut_zh_vvedennya_podatku_na_depoziti>Укрінформ.

Отримано 24.10.2012

Аннотація

Статья посвящена исследованию вопроса о механизме включения налога на пассивные доходы в состав доходов государственного бюджета. Определены структура и функция этого вида налога, механизм его удержания и оплаты.

Summary

The article is devoted to the study of the mechanism of including tax on passive profits in the composition of the profits of the state budget. The structure and function of this type of tax, mechanism of its maintenance and production are defined in the article.